

NEMIS TILINI O'RGANISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING TA'SIRI

Mustafoeva Saidaxon Juma qizi
Farg'ona davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada nemis tilini o'rganish jarayonida zamonaviy texnologiyalarning o'rni, ularning asosiy funksiyalari va pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unligi tahlil qilingan. Ilmiy manbalar asosida til kompetensiyalarini (eshitish, o'qish, yozish, gapirish) texnologiyalar yordamida rivojlantirish mexanizmlari ochib berilgan. O'zbekistondagi amaliy tajriba va takliflar orqali maqola milliy kontekstga ham moslashtirilgan.*

Kalit So'zlar: *nemis tili, zamonaviy texnologiyalar, til kompetensiyasi, raqamli ta'lim, sun'iy intellekt, multimodal yondashuv, pedagogik transformatsiya*

KIRISH

Globallashuv jarayoni va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi o'z mohiyatini tubdan o'zgartirib bormoqda. Ayniqsa, xorijiy tillarni, jumladan, nemis tilini o'qitish sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) joriy etilishi o'quvchilarning til kompetensiyalarini shakllantirishda yangi bosqichni boshlab berdi. Nemis tilini o'rganish jarayonida texnologik vositalar o'quvchini faollashtiruvchi, interaktiv muloqot muhitini yaratishga xizmat qiluvchi vosita sifatida e'tirof etiladi. Bu maqolada aynan nemis tilini o'zlashtirish jarayonida zamonaviy texnologiyalarning o'rni, imkoniyatlari va metodik yondashuvlari batafsil tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Nazariy asoslar

Chet tilini o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish asosiy maqsad hisoblanadi. Bu kompetensiya tinglab tushunish, o'qish, yozish va og'zaki nutq kabi ko'nikmalar orqali ifodalanadi. Shuningdek, til o'rgatuvchi texnologiyalarni qo'llash konstruktivistik ta'lim nazariyasi, kognitiv psixologiya va motivatsion yondashuvlar bilan bevosita bog'liq.

Masalan, Krashen tomonidan ilgari surilgan "Input Hypothesis" nazariyasiga ko'ra, til o'rganuvchi uchun tushunarli va qiziqarli axborot taqdim etilishi zarur.[1] Zamonaviy texnologiyalar ushbu ehtiyojni qondiradi. Bundan tashqari, Vygotskyning "yaqin taraqqiyot zonasi" haqidagi g'oyasi asosida o'quvchining mustaqil o'rganish jarayoniga yordam beruvchi raqamli vositalar dolzarb hisoblanadi.[2]

2. Zamonaviy texnologiyalarning turlariga umumiy nazar

Zamonaviy texnologiyalar turli shakl va funktsionallikka ega bo'lib, ularning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

- Mobil ilovalar (MALL – Mobile Assisted Language Learning): Duolingo, Babbel, Anki, Quizlet

- Veb-resurslar va ochiq platformalar: Deutsche Welle, Goethe-Institut, LingQ, BBC Languages
- Virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR): immersiv muhit yaratish orqali til muhitiga tushish
- Sun'iy intellekt asosidagi ilovalar: ChatGPT, Replika, Grammarly, DeepL
- LMS (Learning Management System) tizimlari: Moodle, Google Classroom, Edmodo

Bu texnologiyalar didaktik jihatdan quyidagi ustunliklarga ega: multimodal ta'lim, real vaqtda baholash, shaxsiylashtirilgan o'quv yo'nalishi, ta'lim materiallarining keng doiradagi taklifi.

3. Texnologiyalarning asosiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi roli

3.1. Eshitib tushunish (Hörverstehen)

Podkastlar, audiokitoblar, YouTube'dagi interaktiv darslar o'quvchilarning fonetik, intonatsion va semantik ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Audio materiallar yordamida real suhbatlarni tinglash, eshitilgan axborotni qayta ifodalash mashqlari bajariladi.

3.2. O'qish (Leseverstehen)

Interaktiv matnlar, onlayn maqolalar va elektron kitoblar orqali o'quvchilar so'z boyligini kengaytiradi. QR kodli matnlar, kontekstual o'qish va chiziqli bo'lmagan o'qish mashqlari orqali global va detallashtirilgan tushunish ko'nikmalari rivojlanadi.

3.3. Yozish (Schreiben)

Yozma nutqni rivojlantirishda yozilgan matnlarni avtomatik baholash tizimlari (Write&Improve), grammatik tekshiruv vositalari (LanguageTool), inshoni tuzishga ko'mak beruvchi algoritmlar muhim ahamiyatga ega.

3.4. Og'zaki nutq (Sprechen)

AI yordamida ishlovchi ovoz tanish vositalari o'quvchini talaffuzni to'g'rilash, gap tuzish va dialoglar qurish jarayonida mustaqil ravishda shug'ullanishiga imkon yaratadi.

4. O'zbekistondagi amaliy tajriba

O'zbekistonda chet tillarini, xususan, nemis tilini masofaviy shaklda o'qitish tajribasi, ayniqsa, pandemiya davrida kengaydi. Zoom, Google Meet, Telegram kabi platformalar asosiy vositaga aylandi.

Ayniqsa, Goethe-Institut bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan onlayn kurslar nemis tilini o'qitishda texnologik yechimlarning muvaffaqiyatli namunasidir. Shuningdek, ayrim oliygohlarda "Flipped Classroom" usuli asosida darsdan oldingi tayyorgarlik raqamli platformalar orqali amalga oshirilmoqda.

5. Muammolar va takliflar

Muammolar:

- Texnologik infratuzilmaning har doim ham yetarli bo'lmasligi;
- Ba'zi o'qituvchilarning AKT bilan ishlash bo'yicha yetarli tayyorgarlikka ega emasligi;

- Internet tezligi va uzluksizligining past darajada bo'lishi.

Takliflar:

- O'qituvchilar uchun AKT kurslarini muntazam tashkil etish;
- Nemis tili o'rgatish uchun maxsus mobil ilovalarni lokalizatsiya qilish;
- Interaktiv platformalarda o'zbek tilida tushuntirishlar berilgan yordamchi vositalarni ishlab chiqish.

XULOSA

Nemis tilini o'rganishda zamonaviy texnologiyalar o'quv jarayonini yengillashtiruvchi, motivatsiyani oshiruvchi va individuallashtirilgan ta'limni yo'lga qo'yuvchi qudratli vositadir. Ilmiy tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatmoqdaki, texnologik yondashuvlar orqali til o'rganuvchilar kommunikativ kompetensiyani tezroq shakllantirish imkoniga ega bo'ladi. Shu sababli, texnologiyalarni metodik asosda to'g'ri integratsiya qilish, o'qituvchilarning texnologik savodxonligini oshirish va raqamli pedagogikani rivojlantirish til o'qitishning sifatini oshirishning muhim shartlaridandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Krashen, S. D. (1985). The Input Hypothesis: Issues and Implications. London: Longman.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. (2013). Digital Literacies: Research and Resources in Language Teaching. London: Routledge.
4. Stockwell, G. (2012). Computer-Assisted Language Learning: Diversity in Research and Practice. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Warschauer, M. & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.
6. Godwin-Jones, R. (2018). Using mobile technology to develop language skills and cultural understanding. Language Learning & Technology, 22(3), 1–17.
7. Levy, M., & Stockwell, G. (2006). CALL Dimensions: Options and Issues in Computer-Assisted Language Learning. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
8. Goethe-Institut. (2021). Digitale Angebote für den Deutschunterricht. <https://www.goethe.de> (<https://www.goethe.de/>)
9. Deutsch lernen mit der Deutschen Welle. (2024). DW Learn German. <https://learngerman.dw.com> (<https://learngerman.dw.com/>)
10. Hubbard, P. (2009). General introduction. In P. Hubbard (Ed.), Computer-Assisted Language Learning: Critical Concepts in Linguistics (Vol. 1). London: Routledge.